

ІСТОРІЯ

УДК 811.1/9 327:008(477:438)(091)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/31.213426>

Максим ВІТРЯК,
orcid.org/0000-0002-6515-492X
аспірант кафедри історії та етнографії України
Одеського національного політехнічного університету
(Одеса, Україна) maksimvittrak@gmail.com

УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКІ ЗВ'ЯЗКИ ЗА ЧАСІВ ПРЕЗИДЕНТА Л. Д. КУЧМИ: ПОЛІТИЧНИЙ І КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

У статті досліджуються проблеми україно-польських відносин на сучасному етапі. Головну увагу в публікації автор приділяє дослідженню євроінтеграційних і міждержавних зв'язків обох країн та особистої участі Л. Д. Кучми в цих процесах. Проаналізовано спільні проекти у сфері історичної пам'яті. Наголошується на складності й суперечливості українсько-польських відносин. Автор статті підкреслює, що історичні події минулого впливали на взаємовідносини України й Польщі. Як відомо, події 20-х років минулого століття (так званої «паціфікації», Другої світової війни, виселення українців (операція «Вісла»)) мали негативні наслідки для взаємовідносин України й Польщі на сучасному етапі, особливо в умовах гібридної агресії з боку Російської Федерації, яка використовує факти цих подій для політичного тиску на обидві держави. У статті звертається увага на необхідності для України дружніх зв'язків із Польщею. Досліджується вплив фактору євроінтеграції на чинники польсько-української співпраці. Окремо аналізується співпраця обох держав зі структурами НАТО. Дослідник наголошує, що приклад Польщі був одним із головних стимулів у співпраці України з НАТО. Не слід забувати й того факту, що польське керівництво завжди виступало на підтримку України в структурах Європейського Союзу й НАТО. На прикладах заходів у сфері історичної пам'яті президентів Л. Д. Кучми й О. Квасньовського досліджуються кроки, які здійснили обидва президенти для подолання негативної пам'яті про минуле. Дослідник вважає, що обидві держави пройшли майже однаковий шлях до європейської інтеграції. Отже, на думку автора публікації, другий Президент України Л. Д. Кучма зіграв велику роль в укріпленні дипломатичних відносин між країнами. Державний діяч України був ініціатором спільних меморіальних урочистостей, направлених на подолання взаємних образ минулого.

Ключові слова: Україна, Республіка Польща, зовнішня політика й дипломатія, НАТО, Європейський Союз, європейська інтеграція, євроатлантична інтеграція, історична пам'ять.

Maksym VITRIAK,
orcid.org/0000-0002-6515-492X
Graduate Student at the Department of History and Ethnography of Ukraine
Odessa National Polytechnic University
(Odesa, Ukraine) maksimvittrak@gmail.com

UKRAINIAN-POLISH RELATIONS UNDER THE PRESIDENT OF L. D. KUCHMA: POLITICAL AND CULTURAL ASPECT

The article examines the problems of Ukrainian-Polish relations at the present stage. The author devotes the main Ramus in the publication to the study of European integration and interstate relations of both countries and the personal participation of L. D. Kuchma in these processes. Joint projects in the field of historical memory are analyzed. The complexity and contradictions of Ukrainian-Polish relations are emphasized. The author of the article emphasizes that the historical events of the Past have influenced the relations between Ukraine and Poland. As you know, the events of the 1920s (the so-called "pacification", World War II, the eviction of Ukrainians (Operation Vistula)) had a negative impact on relations between Ukraine and Poland at the present stage, especially now in a hybrid aggression by Of the Russian Federation, which uses these events to exert political pressure on both states. The article addresses Ramus on the need for Ukraine to have friendly relations with Poland. The Influence of the European Integration Factor on the Factor of Polish-Ukrainian COOPERATION is investigated. The cooperation of both countries with NATO structures is analyzed separately. The researcher emphasizes that the example of Poland was one of the main stimuli in Ukraine's COOPERATION with NATO. We should not forget the fact that the Polish leadership has always supported Ukraine in the EU and NATO. The steps taken by both presidents to overcome the negative memory of the past are examined on the examples of ACTIVITIES in the field of historical memory of Presidents L. D. Kuchma and O. Kwasniewski. The researcher believes that both countries have followed almost the same path to European integration. Kuchma played a major role in strengthening diplomatic relations between the countries. The statesman of Ukraine was the initiator of joint memorial celebrations aimed at overcoming mutual images of the past.

Key words: Ukraine, Republic of Poland, foreign policy and diplomacy, NATO, European Union, European integration, Euro-Atlantic integration, historical memory.

Постановка проблеми. Дослідження присвячене вивченню процесів трансформації українсько-польських відносин у 1991–2004 рр. за часів президентства Л. Д. Кучми, Українсько-польські відносини мають багатовікову суперечливу історію, в якій було немало кривавих сторінок.

Актуальність теми дослідження. Взаємовідносини України з Республікою Польща тісно пов'язані з процесами євроінтеграції обох країн. Не слід забувати того факту, що Республіка Польща історично для України є містком у Європу. Об'єктивне й ґрунтовне вивчення політичної складової сучасних українсько-польських міждержавних відносин дає змогу розкрити роль президента Л. Д. Кучми в еволюції україно-польських відносин.

Аналіз досліджень. Пріоритетне місце в українській історіографії щодо питання польсько-українських відносин займають роботи узагальнювального характеру з цього питання. Серед таких робіт автор статті виділяє працю відомого вченого Л. Зашкільняка «Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів», в якій відомий історіограф, опрацювавши великий масив нових джерел, досліджує історію Польщі на сучасному етапі. Натепер монографія Л. Зашкільняка є однією із найбільш ґрунтовних праць з історії Польщі українською мовою, де автор монографії розглядає як політику примирення між країнами, так і специфіку процесу євроінтеграції Польщі.

Співпрацю обох країн з НАТО розглядають Я. Дрозд *Status militarny obszaru bylej NRD a polska polityka zblizenia z NATO*. Г. Бух *Kto jest wrogiem? : rospiech Polski w drodze do NATO jest calkowicie zrozumialy*, Г. Янковський *Juz wiemy jak i dlaczego: NATO przedstawilo wczoraj 26 państwom dokument, określający cele i zasady przyjmowania nowych członków z Europy Wschodniej*. Окрема слід виокремити дослідження історика А. Кудряченка «Місце Польщі та України у Європі» про геополітичне положення України та місце Польщі у її національній стратегії. Історик Є. Камінський вивчає україно-польські стосунки у статті «На терезах європейської стабільності». Серед дослідників цього питання найбільш цікавими є статті Б. Візімірської *Polska polityka zagraniczna*. Є. Новаковського *Polska polityka wschodnia w 1991 roku, Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej*. Я. Онишкевич у дослідженні *Kilka uwag o probleme bezpieczenstwa Polski* аналізує зовнішню політику Польщі, розглядає польську стратегію в українському питанні. Дослідник С. Таран у статті «Україна та Польща: зизгази добросусідства» вивчає польсько-українські відносини у пер-

спективі євроінтеграційних прагнень України. У своїй статті він наголошує, що через прорухунки в розвитку економіки та домінуванні у політиці лівих популістів «рух України та Польщі на Захід **закриється**». Серед сучасних робіт з питання україно-польських взаємовідносин автор статті окремо виділяє дисертацію К. Мелекесєєва «Україна та Республіка Польща: від білатеральних відносин до євроатлантичної інтеграції (історичний аспект)», в якій проаналізовано еволюцію українсько-польських відносин в контексті інтеграційних процесів до ЄС та НАТО. У своїй дисертації та статтях К. Мелекесєєв у подробицях розглянув всі аспекти співробітництва між Україною та Польщею. Особливо цінними для з'ясування досліджуваних проблем відносин України та Польщі до стратегічного партнерства, європейської і євроатлантичної інтеграції стали конференції: «Україна і Польща у Східно-Центральній Європі: спадок і майбуття» (Київ, червень 1999 р.), «Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодні. Майбутнє» (Київ, 2000–2002 рр.). Ця серія конференцій, організована українською дослідницею Т. Зарецькою за підтримки Міжнародного фонду «Відродження», об'єднала зусилля багатьох українських і польських дослідників. Стратегія євроінтеграції України і Польщі досліджується в монографіях О. Івченка «Україна в системі міжнародних відносин: історична перспектива та сучасний стан», Б. Губського «Євроатлантична інтеграція України», О. Ковальнової «Стратегія євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України». Цієї теми торкались у своїй розвідці Ю. Алексєєв «Україна і європейський глобалізм». У новітніх дослідженнях українських науковців з тем європейської інтеграції було враховано досвід процесу підписання асоціації з ЄС. Цей процес розглядається і відомим дослідником С. Віднянським «Зовнішня політика України в умовах глобалізації». 1991–2003: Анотована історична хроніка міжнародних відносин. Важливими джерелами є монографія «Україна – не Росія» Л. Кучми, і спогади міністра зовнішніх справ України А. Зленка. Ці джерела містять цінну інформацію про україно-польські відносини.

Аналізу еволюції взаємовідносин між Республікою Польща і Україною сприяють численні дослідження польських авторів. Новим поглядом на специфіку багатовікової історії польсько-українського співіснування став вихід з друку 1997 р. монографії польського дослідника О. Хойновського «Україна», де здійснена перша спроба у польській історіографії щодо вивчення історії

України як окремої держави. Цікава точка зору характеристики українсько-польських відносин представлена у монографії польського дипломата Є. Козакевича «Польсько-українські відносини у 1992–1996 рр.». Зокрема, автор дорікає керівництву своєї країни за пасивність на українському векторі зовнішньої політики.

Мета статті – дослідити політичний і культурний аспекти україно-польські зв'язки за часів президента Л. Д. Кучми.

Виклад основного матеріалу. Власне, початок становлення українсько-польських відносин слід відраховувати від останніх років «Перебудови», з контактів Народного руху України та польської «Солідарності» (Алексеев, 2010: 158). Діяльність цих двох опозиційних політичних сил визначила особливості подальшого розвитку українсько-польської співпраці, в тому числі, в контексті інтеграції до Європи. На думку автора статті, вітчизняні дослідники недооцінюють значення взаємозв'язків польської «Солідарності» з опозиційним «Народним рухом України за Перебудову» в Радянській Україні. Виключно важливість НРУ у відродженні української нації та державності на сучасному етапі як «ополчення проти комуністичних структур» характеризували польські представники «Солідарності» М. Маринович і В. Чура (Алексієвець, 2010: 36). 1989 р. відбувся установчий з'їзд Народного Руху України, політичної сили, яка розгорнула активну боротьбу за суверенітет та незалежність України, незалежно від етнічного походження. Окрім делегатів, з усіх районів України в конгресі взяли участь представники аналогічних партій держав Балтії, а делегація польської «Солідарності» була представлена Б. Бурсевичем, З. Янасом, Ф. Саком, В. Мокрим і А. Міхником (Алексієвець, 2010: 38). Польська опозиція була зацікавлена формуванням ліберальної течії в Україні. Польських і українських опозиціонерів об'єднувало бажання політичних змін, переходу до ринкової економіки (програмні засади В. Черняка та плани реформ Л. Бальцеровича) (Губський, 2010: 73). Період україно-польських контактів після здобуття Україною незалежності можна умовно поділити на три етапи. I етап – 1990–1992 рр. – початковий, коли були зроблені перші кроки у дипломатичних зв'язках між новими незалежними країнами: від «Декларації про засади основних напрямів розвитку українсько-польських відносин» (13 жовтня 1990 р.) до встановлення дипломатичних відносин 4 січня 1992 р. Саме в цей час Польща 2 грудня 1991 р. першою визнала державну незалежність України. II період – 1992–1995 рр. – встановлення більш

тісних контактів, «сприйняття» України польською політичною елітою, підписання перших двосторонніх документів, обопільне вивчення можливостей партнерів. Важливим етапом у формуванні нової системи двостороннього співробітництва став перший офіційний візит Президента України Л. Д. Кравчука до Республіки Польща у травні 1992 р. Він започаткував традицію українсько-польських зустрічей на найвищому рівні. Під час цього візиту – 18 травня 1992 р. – був укладений базовий договір про добросусідство, дружні відносини та співробітництво між двома державами. Наступним кроком у поглибленні двосторонніх зв'язків став офіційний візит до України Президента Польщі Л. Валенси 24–25 травня 1993 р. Позицію Польщі щодо України чітко сформулював під час візиту до Києва 9–11 лютого 1994 р. міністр закордонних справ Республіки Польща Б. Геремек: «Наш інтерес полягає в посиленні незалежності України і Білорусі, інакше Польща стане останньою фортецею, «полем битви» між Сходом і Заходом, що було б для нас невігдно» (Віднянський, 2010: 108). Своєю чергою, під час візиту міністра закордонних справ України А. Зленка до Варшави (березень 1994 р.) було прийнято Декларацію міністрів закордонних справ України та Республіки Польща про засади формування українсько-польського партнерства, де особливо наголошувалося на європейському контексті двосторонніх відносин. Україну також цікавила повноцінна робота в структурах Центральноєвропейської ініціативи, асоційованим членом якої вона була з 1994 р. Польща, що була головою на той час цієї комісії, виступала на підтримку прагнення вступу України до ЄС. Наприклад, під час зустрічі міністрів закордонних справ країн – членів ЦЄІ у Кракові (квітень 1995 р.) і двосторонніх українсько-польських консультацій у Варшаві (липень 1995 р.) (Драус, 2009: 4). Отже, Польща певною мірою стала виконувати роль «адвоката» щодо України – представляла інтереси нашої держави на міжнародній арені. III період – з 1995 по 1999 рр. – розвиток договірно-правової бази, українсько-польські відносини вийшли на рівень стратегічного партнерства після підписання Президентом – Л. Д. Кучмою і О. Квасневським – Спільної заяви «До порозуміння і єднання» (травень 1997 р.) (Драус, 2010: 5).

Початок дружніх вже міждержавних відносин між Україною та Польщею слід відраховувати від підписання у Варшаві двостороннього «Договору між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини та співробітництво»,

узгодженого головами України та Польщі Л. М. Кравчуком і Л. Валенсою (Драус, 2010: 6). Сторони зобов'язалися розвивати відносини на основі міжнародного права: рівності, незастосування сили, непорушності кордонів, невтручання у внутрішні справи. Польська сторона й надалі наголошувала на незмінності кордону в ході візитів до Варшави представників українського уряду протягом 1992 р. Підписання цього документа було викликано тим фактом, що із розпадом соцтабору для держав Центральної і Східної Європи стало актуальним питання кордонів, які були встановлені після Другої світової війни. До країн Центральної Європи входили значні території сучасної України, котрі після Другої світової були ввійшли до складу УРСР (Забарко, 1996: 7). Серед польської еміграції та опозиції були діячі, які бажали переглянути рішення комуністів. Однак, посткомуністичні польські уряди виявилися готовими до діалогу з суверенною Україною без територіальних зазіхань. Важливим етапом у становленні українсько-польських відносин став перший офіційний візит Президента України Л. М. Кравчука до Республіки Польща (18–19 травня 1992 р.) (Таран, 1995: 13).

Під час зустрічі у Києві 12 січня 1993 р. прем'єр-міністри обох країн Леонід Кучма та Ганна Сухоцька домовилися про підготовку до кінця квітня 1993 р. пакету документів з питань між-регіонального співробітництва у сферах правової допомоги, господарювання, охорони місць пам'яті, охорони здоров'я, поштового, електричного зв'язку. На зустрічі прем'єр-міністрів України В. Масола й Республіки Польщі В. Павляка 1994 р. наголошувалось на важливості партнерства України й Польщі для всієї Європи, про що було зазначено у меморандумі зустрічі, партнерство обох країн з ЄС називалось «запорукою стабільності в Центрально-Східноєвропейському регіоні» (Зленко, 2004: 165).

У таких заявах ми бачимо висвітлення поглядів українських політиків на рух України й Польщі до Європи як рівноправних колег (Зашкільняк, 2002: 215). Однак темпи європейської інтеграції у країнах виявилися нерівномірними. Україна почала відставати від Польщі на цьому шляху. Це було пов'язано з проблемою вибору Україною свого шляху на світовій арені, особливостями її місця у світових геополітичних контурах. На українсько-польські відносини 1994–1995 рр., окрім уже згаданих проблем, вплинули виборча кампанія та перемога на президентських виборах Леоніда Кучми, якого у Варшаві вважали ініціатором поглиблення українсько-російських відносин (Струтинський,

2011: 15). Однак, ці побоювання доволі швидко розвіялися. Проте в березні 1994 р. обидві країни підтвердили, що їхні стосунки мають характер «поглибленого партнерства» (але не «стратегічного») (Киридон, 2007: 16). Київ чимдалі демонстрував занепокоєння щодо процесу розширення НАТО на Схід (побоюючись російського тиску). Варшава переконувала, що цей процес не означає припинення співпраці у сфері безпеки. Польща негативно поставилася до української пропозиції створення без'ядерного простору в Центральній та Східній Європі. З іншого боку, Україна виявилася значно успішнішою, ніж Росія, у налагодженні політичного діалогу з Республікою Польща. Уряд Польщі сприяв входженню України в 1995 р. до Ради Європи і Центральноєвропейської ініціативи. Саме тоді відбулася активізація проукраїнського лобіювання у польській зовнішній політиці на Заході (Кондратюк Т., Кондратюк Л., 2010).

1996 р. польсько-українські відносини вважалися «стратегічними» для обох країн, і була помітна їх значна активізація. Прорив у між-державних відносинах стався 1996 р., коли було підтверджено проєвропейський курс української політики під час візиту Президента України Л. Д. Кучми до Варшави 25–26 червня 1996 р. (Кондратюк Т., Кондратюк Л., 2010). Важливим для польської політики було більш активне залучення України до співпраці зі всією Європою: підтримка членства України в Центральноєвропейській ініціативі та виступ Л. Д. Кучми на саміті в Ланьцуті (1996 р.). І це не випадково: саміт відвідали лідери країн з усієї Європи, які обговорювали розширення ЄС і НАТО. Українська сторона позитивно поставилася до цих питань, засвідчуючи бажання стати учасником стратегії інтеграції в Європі.

Відносини з НАТО та ЄС значно впливали на взаємовідносини. Київ був задоволений підтримкою, яку отримав від Варшави під час підписання Хартії про особливе партнерство з НАТО (липень 1997 р.). Своєю чергою Київ підтримав залучення до складу Комісії Україна-НАТО Польщі, разом із Чехією та Угорщиною ще перед офіційним входженням цих держав до Альянсу. Польща намагалася запевнити Київ, що розширення ЄС ніяк негативно не відіб'ється на польсько-українських відносинах. Варшава заявила про своє сприяння і еластичність візового режиму (запровадження якого в майбутньому було необхідністю). (Питання остаточно вирішене підписанням угоди у березні 2003 р.). В 2000-х рр. можна відзначити невеликий спад і охолодження міждержавних стосунків.

Польща надалі продовжувала підкреслювати пріоритетність своїх відносин з Україною, але, водночас, Варшава була занепокоєна активізацією співпраці Києва з Москвою. На думку польського уряду, українські політичні та економічні перетворення не були достатніми, а польсько-українське «стратегічне партнерство» позбавлене змістовного наповнення. Але попри все, відбувалися спільні україно-польські маневри і тривали переговори про створення спільного миротворчого батальйону (Козакевич, 1997: 19).

Особливо тісні контакти Президент Л. Д. Кучма мав з легендарним польським лідером О. Квасневським, з яким у нього склалися фактично дружні зв'язки. Наприклад, Л. Д. Кучма відгукувався про О. Квасневського як про «найбільш відому йому комунікабельну особу» (Шептицький). Керівники обох країн намагались зменшити вплив негативного історичного досвіду взаємовідносин між державами, акцентувавши увагу на сьогоднішні. Саме за ініціативою Л. Д. Кучми активізувалась і гуманітарна співпраця між країнами (Wizimirska, 1991). У березні 2001 р. О. Квасневський організував у Казімежі Дольному дві зустрічі: одну – з президентом Л. Д. Кучмою, другу – з делегацією української опозиції. Говорилося про шляхи розв'язання політичної кризи в Україні, а також висловлювалась стурбованість із приводу подальшого розвитку подій та їх можливі наслідки для України. У червні 2001 р. відбулася друга зустріч польського та українського президентів у Ланьцуті, у ході якої Польща підтримала попередній політичний курс щодо України.

Але події середини ХХ століття продовжували негативно впливати на взаємовідносини між країнами.

Однак, було зроблено рішучі кроки для подолання можливих конфліктів між країнами, що виразилося у спільних меморіальних акціях у обох країнах, причому за особистої участі лідерів України й Польщі. Політика примирення розпочалася із заяви Президента Польщі О. Квасневського «До порозуміння і єднання», виголошеної ним під час його візиту до Києва у травні 1997 р. Вона підвела ризику україно-польським суперечностям і закликала молоде покоління українців і поляків жити в мирі та злагоді. О. Квасневський, зокрема, засудив і сумновідому «Операцію «Вісла»», здійснену у 1947 р. польською прокомуністичною владою. Президент Польщі виступив з осудом цієї акції як неприпустимої «з юридичної точки зору, так і з погляду людської гідності» (Шептицький). Щодо проблеми непорозумін між двома народами О. Квасневський висловився афористично: «Глибока людська

формула «вибачаємо й просимо вибачення» має сенс навіть тоді, коли ні над ким не тяжіє безпосередня відповідальність за те, що відбувалося в минулому» (Шептицький). Проте найбільшою проблемою між обома країнами продовжувала бути проблема так званої «Волинської різанини». Офіційно процес примирення між польським та українським народами в контексті цієї трагедії розпочався 11 березня 1994 р., коли була укладена угода між урядами України та Республіки Польща про збереження місць пам'яті і поховань жертв війни та політичних репресій. Наступним кроком стала спільна заява Президентів України й Республіки Польща від 21 травня 1997 р. У документі наголошувалося на нагальній потребі для обох суспільств «пам'ятати про минуле, але думати про майбутнє». Знаковим став 2003 р., коли відзначалася 60-та річниця Волинської трагедії. У зв'язку з цим 23 травня 2003 р. була прийнята ухвала Міжнародної конференції в Луцьку «Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки», в одному із пунктів якої вказувалося: «Необхідно скоординувати дослідження історії українсько-польських відносин у ХХ столітті, створити повний банк даних щодо жертв українсько-польського конфлікту 40-х рр. ХХ ст.» (Шептицький). 7 липня 2003 р. було оприлюднене Послання Папи Римського Івана Павла II до учасників урочистостей із нагоди вшанування пам'яті жертв українсько-польського конфлікту на Волині та в Галичині у 1943–1944 рр., де була запропонована формула «Вибачаємо та просимо вибачення» (Шептицький). 10 липня 2003 р. прийнято українсько-польську парламентську заяву з нагоди 60-ї річниці Волинської трагедії (Шептицький: 33). Нарешті 11 липня 2003 р. у с. Павлівка Волинської області відбулась урочиста зустріч президентів Л. Д. Кучми й О. Квасневського як акт примирення з нагоди 60-ї річниці польсько-українського протистояння часів Другої світової війни, на якій президенти України й Польщі проголосили важливі та довгоочікувані слова: пробаємо й просимо вибачення. При цьому, подолання виклику минулого стало «перемогою європейськості у новочасному розумінні», а нову модель взаємин слід будувати на правді та примиренні (Шептицький). Президенти Л. Д. Кучма і О. Квасневський разом відкрили пам'ятник польсько-українського примирення в селі Павлівка у 2003 р. зі словами: «Пам'ять, скорбота, єднання» («Pamięć, żaloba, jedność»). Очільники виголосили спільну Заяву «Про примирення в 60-ту річницю трагічних подій на Волині»: «Взаємне прощення буде першим

кроком до повного примирення молодих поколінь українців і поляків, які повністю звільняться від упереджень трагічного минулого» (Шептицький). Підписані Президентом обох країн тексти українською й польською мовами, у спеціальній капсулі, було замуровано біля підніжжя пам'ятника на вічне зберігання. Відкриття кладовища мало на меті об'єднати поляків та українців навколо спільної трагедії. Іншим важливим етапом у здійсненні процесу міждержавної співпраці стало відкриття пам'ятника у Павлокомі (Шептицький).

Висновки. Таким чином, Україна і Польща налагодили в ХХІ сторіччі історично нові двосто-

ронні відносини. Польсько-українські взаємини, незважаючи на складну історичну спадщину, вступили у фазу конструктивного, прагматичного взаємовигідного розвитку. Польща мала репутацію «адвоката України» в Європейському союзі та НАТО. Об'єктивні національні інтереси двох держав у стратегічних питаннях збігаються. Зусиллями політичних та інтелектуальних еліт обох країн та особисто Л. Д. Кучми вдалося досягти певних успіхів у процесі міжнародного примирення та порозуміння, визначити напрямки взаємовигідного співробітництва у політичній, військовій та економічній сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев Ю. Украина и европейский глобализм (1989–2009) : монография. Киев. славист. ун-т. Киев : КСУ, 2010. 415 с.
2. Алексієвець Л., Гевко В. Україна і Польща: шляхи співробітництва (1991–2004 рр.). Тернопіль : Ред.-вид. центр ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. 153 с.
3. Губський Б. Євроатлантична інтеграція України. Київ : ЛОГОС, 2003. 328 с.
4. Віднянський С. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. 1991–2003 : Анотована історична хроніка міжнародних відносин НАН. Київ : КСУ, 2010. 415 с.
5. Драус Я. Процес становлення та розвитку польсько-українських відносин у 1991 – 2009 роках: політичний дискурс. *Економічний часопис*. ХХІ. 2009. №11–12. С. 38–44.
6. Драус Я. Дослідження польсько-українських стосунків у 1991 – 2008 роках : нарис проблематики. *Чорноморський літопис. Науковий журнал*. 2010. Випуск 1. С. 32–41.
7. Забарко Б. Європейський Союз і Східна Європа. *Політика і час*. 1996. №8. С.47–55.
8. Зайцев Ю. Польська опозиція 1970–80-х років про засади українсько-польського порозуміння. *Депортації українців та поляків: кінець 1939 – початок 50-х років (до 50-річчя операції «Вісла»)* : матеріали міжнар. наук. конф. / упоряд. Ю. Сливка. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1998. С. 52–64.
9. Зленко А. Дипломатия и политика. Украина в процессе динамичных геополитических перемен. Харків : Фолио, 2004. 559 с.
10. Камінський Є. На терезах європейської стабільності. Вступ до НАТО – стратегічний вибір України / за загальною ред. І. Соскіна. Київ : Вид-во «Інститут трансформації суспільства», 2008. 192 с.
11. Кучма Л. Україна – не Росія. Киев – Конча-Заспа. Київ : Довира 2008. 688 с.
12. Кудряченко А. Між двома полюсами. Деякі аспекти взаємовідносин України, Польщі, Росії і Німеччини. *Політика і час*. 1993. № 3. С. 15–18.
13. Таран С. Украина и Польша: зигзаги добрососедства. *Зеркало недели*. 1995. 24 марта.
14. Зашкільняк Л. Крикун М. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів : Львівський нац. ун-тет ім. І. Франка, 2002. 752 с.
15. Струтинський В. Місце України в зовнішній політиці Республіки Польща (1991–2006 рр.). *Україна, Польща, Німеччина в Європі*. Львів, 2007. С. 222–235.
16. Киридон А. Україна – Польща: узгодження зовнішньополітичних орієнтирів. *Слов'янський вісник* : збірник наукових праць. Рівне : РІС КСУ, 2011. Вип.11. С. 47–53.
17. Киридон А. Українсько-польські відносини: «нова ера» співпраці. *Україна – Європа – Світ* : міжнародний збірник наукових праць на пошану проф. М. Алексієвця / редкол. Ю. Алексієв, Л. Алексієвець, М. Алексієвець та ін. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. Вип. 5. Ч. 2. С. 128–135.
18. Кондратюк Т., Кондратюк Л. Україна – Польща: відносини добросусідства та стратегічного партнерства у контексті євроінтеграції. *Проблеми політичної історії України* : збірник наукових праць. Вип. 5 Дніпропетровськ : ДНУ, 2010. С. 236–243.
19. Козакевич Є., Найдер З. На порозумінні і взаємному шануванні прав: про співробітництво України з Польщею. *Політика і час*. 1997. № 12. С. 11–14.
20. Козакевич Є. Розширення НАТО та європейська політика України. *Політична думка*. 1999. № 1–2. С. 86–100.
21. Козакевич Є. Польща перед вибором вектора політики національної безпеки на зламі 80–90-х років. Партнерство заради безпеки: досвід країн НАТО та українська перспектива / за заг. ред. О. Соскіна. Київ : Вид-во «Інститут трансформації суспільства» 2007. С. 38–49.
22. Мелекесцев К. Україна та Республіка Польща: від білатеральних відносин до євроатлантичної інтеграції (історичний аспект) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 ; Донецький національний університет імені Василя Стуса Вінниця, 2019. 255 с.
23. Івченко О. Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива та сучасний стан. Київ : РІД УАННП, 1997. 687 с.

24. Трофимович В. Політичні відносини України та Республіки Польща. *Наукові записки «Транскордонне співробітництво у контексті перспектив європейської інтеграції України»*. Серія «Політичні науки». Вип. 4. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія». 2010. С. 121–133.
25. Wizimirska B. Polska polityka zagraniczna. *Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej*. Warszawa : PISM, 1991. P. 8–12.
26. Nowakowski J. Polska polityka wschodnia w 1991 roku. *Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej*. Warszawa : PISM, 1991. P. 77–87.
27. Onyszkiewicz J. Kilka uwag o probleme bezpieczeństwa Polski. *Polska w Europie*. 1992. 8 kwiecień. P. 27–36.
28. Bojarski W. O nowa politykę Polski w stosunku do Ukrainy. *Polska w Europie*. 1991. 4 styczeń. P. 64–72.
29. Drozd J. Status militarny obszaru byłej NRD a polska polityka zbliżenia z NATO. *Sprawy Międzynarodowe*. 1994. № 2. P. 109–116.
30. Drozd J. Status militarny obszaru byłej NRD a polska polityka zbliżenia z NATO. *Sprawy Międzynarodowe*. 1994. № 2. P. 109–116.
31. Buch G. Kto jest wrogiem?: pośpiech Polski w drodze do NATO jest całkowicie zrozumiały. *Polityka*. 1994. № 43. P. 1–18.
32. Jankowski G. Już wiemy jak i dlaczego: NATO przedstawiło wczoraj 26 państwom dokument, określający cele i zasady przyjmowania nowych członków z Europy Wschodniej. *Zycie Warszawy*. 1996. №.285. P. 22–28.
33. Шептицький А. Останній романтик? Президент Качинський та Україна. *Уніан. Інформаційне агентство*. URL:<http://www.unian.net/ukr/news/371809ostanniy-romantik-prezident-kachinskiy-ukrajina.html> (дата звернення: 01.07.2020).

REFERENCES

1. Alekseev Yu. N. (2010) Ukraine i Europeiskii globalism (1989–2009): monograph [Ukraine and European globalism]. Kiev. Slavic. un-t. K.: KSY [in Ukrainian].
2. Aleksievets L., Gevko V. (2010) Ukraine i Poland: shahu spivrobotnuctva (1991–2004): [Ukraine and Poland: ways of cooperation]. Ternopil: Ed. center of TNPU named after V. Hnatyuka [in Ukrainian].
3. Gubsky B. (2003) Euro-Atlantucna integratia Ukraine [Euro-Atlantic integration of Ukraine]. K.: LOGOS [in Ukrainian].
4. Vidanskii S. (2010) Zovnisna policy Ukraine v contexti globalizmy. 1991–2003: Annotated historical chronicle of international relations of the NAS [Foreign policy of Ukraine in the context of globalization] K.: KSU [in Ukrainian].
5. Draus J. Process stanovlenna ta rozvutok Polish-Ukrainian vidnosunn 1991 – 2009: political discourse [The process of formation and development of Polish-Ukrainian relations in 1991 - 2009: political discourse]. *Economic Journal*, 2009, Nr 11–12, XXI, pp. 38–44 [in Ukrainian].
6. Draus J. Doslidzenna Polish-Ukrainian vidnosun v 1991 – 2008: an essay on the issunarus problematukue [The process of formation and development of Polish-Ukrainian relations in 1991 – 2009: political discourse]. *Black Sea Chronicle. Scientific journal*, 2010, Issue 1, pp. 32–41 [in Ukrainian].
7. Zabarko B. European Sous I Shidna Europe [The European Union and Eastern Europe]. *Politics i thas*, 1996, Nr 8, pp. 47–55 [in Ukrainian].
8. Zaitsev Y. Poliska opositia v 1970-80s pro zasadu Ukrainian-Polish porozuminna Deportatia of Ukrainians and Poles: late 1939 – early 50's (to the 50th anniversary of Operation Vistula) [Polish opposition of the 1970-80s on the principles of Ukrainian-Polish understanding Deportation of Ukrainians and Poles: late 1939 – early 50's (to the 50th anniversary of Operation Vistula)]: [International materials. Science. conf.] / Order. Yu. Yu. Slivka. Lviv. : Institute of Ukrainian Studies. I. Krypyakevych NAS of Ukraine, 1998, pp. 52–64 [in Ukrainian].
9. Zlenko A. M. (2004) Diplomacy i politica. Ukraine v procese dynamicnux geopolitucnux peremin [Diplomacy and politics. Ukraine in the process of dynamic geopolitical changes]. Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
10. Kaminsky E. (2008) Na terezah European stability. Politics I chas. Vctup do NATO – a strategic choice of Ukraine [On the scales of European stability. Politics and time. Accession to NATO – a strategic choice of Ukraine] / Ed. OI Soskin. K.: Publishing House “Institute for Transformation of Society” [in Ukrainian].
11. Kuchma L.D. (2004) Ukraina ne Rossia [Ukraine is not Russia]. Kyiv-Koncha-Zaspa. Kyiv: Dovira [in Ukrainian].
12. Kudryachenko A. Miz dwoma polysamu. Do aspectiv vidnosun between Ukraine, Poland, Russia i Germany. [Between two poles. Some aspects of the relationship between Ukraine, Poland, Russia and Germany]. *Politics and time*, 1993, Nr 3, pp. 15–18 [in Ukrainian].
13. Taran S. Ukraine s Poland: zigzagi dobrosusidstva [Ukraine and Poland: zigzags of good neighborliness]. *Mirror of the Week*, 1995, March 24 [in Ukrainian].
14. Zashkilnyak. L. Krykun M. (2002) Istory Poland: Vid naidavnisuh thasiv do nashux dniv [History of Poland: From ancient times to the present day]. Lviv: Lviv National University. University named after I. Franko [in Ukrainian].
15. Strutynsky V. The place of Ukraine in the foreign policy of the Republic of Poland [Ukraine – Poland: coordination of foreign policy guidelines] (1991-2006), Ukraine, Poland, Germany in Europe. Lviv, 2007, pp. 222–235 [in Ukrainian].
16. Kyridon AM Ukraine – Poland: yzgodgennazownohno polituxnux orienturiv. [Ukraine – Poland: coordination of foreign policy guidelines]. *Slavic Herald: Coll. Science wash*. Rivne: RIS KSU, 2011, Issue.11, pp. 47–53 [in Ukrainian].
17. Kyridon A. Ukrainian-Polish vidnosunu: a “newo era” y vzaemovidnosunax. [Ukrainian-Polish relations: a “new era” of cooperation. Ukraine – Europe – World: international collection of scientific works in honor of prof] Ukraine – Europe – World: international collection of scientific works in honor of prof. MM Aleksievets / editors: Yu. M. Alekseev, LM Aleksievets, MM Aleksievets and others. Ternopil: Publishing house of TNPU named after V. Hnatyuk, 2011, Issue 5, Ch. 2, pp. 128–135 [in Ukrainian].

18. Kondratyuk T.M, Kondratyuk L.F Ukraine – Poland: vidnocuna dobrosusidstva ta strategixnogo partnerstva [Ukraine – Poland: good neighborly relations and strategic partnership in the context of European integration]. Problems of political history of Ukraine: coll. Science. Dnipropetrovsk. Ave.: DNU, Issue 5, 2010, pp. 236–243 [in Ukrainian].
19. Kozakevich E., Naider Z. Na porozuminni ta wzaemnom: pro spiwrobinutztwo Ukraine I Poland [On understanding and mutual respect for rights: on cooperation between Ukraine and Poland]. Politics and time. 1997, Nr 12, pp. 11–14 [in Ukrainian].
20. Kozakevich E. Rozherenna NATO I europeaska polituka Ukraine. [NATO enlargement and European policy of Ukraine]. Political thought. 1999, Nr 1–2, pp. 86–100 [in Ukrainian].
21. Kozakevich E. Poland pered wuborom national policy bezbeku v 80-90's. Partnership for Security: The Experience of NATO Countries and the Ukrainian Perspective [Poland before choosing the vector of national security policy at the turn of the 80-90's. Partnership for Security: The Experience of NATO Countries and the Ukrainian Perspective] / ed. OI Soskin. K.: Publishing House "Institute for the Transformation of Society". 2007, pp. 38–49 [in Ukrainian].
22. Melekestsev K. Ukraine i Republic Poland: bilateralni vidnosunu v Euro-Atlantic integratii (istorinui aspect): [Ukraine and the Republic of Poland: from bilateral relations to Euro-Atlantic integration (historical aspect) dis. ... cand. ist. Sciences: Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2019 [in Ukrainian].
23. Ivchenko O. (1997) Ukraine v systemi mignarodnux vidnosun: istoruna retrospetuwa ta suxasnui stan [Ukraine in the system of international relations: historical retrospective and current state]. K.: RIC UANNP [in Ukrainian].
24. Trofimovych V. Political widnosunu Ukraine I Republic of Poland. Scientific notes "Cross-border cooperation in the context of prospects for European integration of Ukraine" [Political relations between Ukraine and the Republic of Poland. Scientific notes "Cross-border cooperation in the context of prospects for European integration of Ukraine"]. Political Science Series. Ostrog: Ostroh Academy National University Publishing House, 2010, Vol. 4, pp. 121–133 [in Ukrainian].
25. Wizimirska B. Polish foreign policy. Yearbook of Polish Foreign Policy [Polish foreign policy. Yearbook of Polish Foreign Policy]. Warsaw: PISM, 1991, pp. 8–12 [in Polish].
26. Nowakowski J. Polish East Policy in 1991 [Polish East Policy in 1991. Yearbook of Polish Foreign Policy]. Yearbook of Polish Foreign Policy. Warsaw: PISM, 1991, pp. 77–87 [in Polish].
27. Onyszkiewicz J. Kilka uwag o problems bezpieczenstwa Polski [A few remarks about the problem of Poland's security. Poland in Europe]. Poland in Europe, 1992, 8 April, pp. 27–36 [in Polish].
28. Bojarski W. On the new policy of Poland in relation to Ukraine [For a new Polish policy towards Ukraine. Poland in Europe], 1991, Nr 4, pp. 64–72 [in Polish].
29. Drozd J. Militarny obszaru bylej NRD a polska polityka zblizenia z NATO. [The military status of the area was former GDR and Polish policy of rapprochement with NATO]. International affairs, 1994, Nr 2, pp. 109–116 [in Polish].
30. Drozd J. Militarny status obszaru bylej NRD a polska polityka zblizenia z NATO [The military status of the area was former GDR and Polish policy of rapprochement with]. International affairs, 1994, Nr 2, pp. 109–116 [in Polish].
31. Buch G. Who is the enemy?: Poland's success in joining NATO is quite understandable. [Who is the enemy?: Poland's rush on the way to NATO is completely understandable] Politics, 1994, Nr 43, pp. 1–18 [in Polish].
32. Jankowski G. We already know how and why: NATO yesterday presented to 26 countries a document specifying the goals and principles of admitting new members from Eastern Europe [We already know how and why: NATO yesterday presented to 26 countries a document specifying the goals and principles of admitting new members from Eastern Europe]. Life of Warsaw, 1996, Nr 285, pp 22–28 [in Polish].
33. Sheptytsky A. The last romantic? President Kaczynski and Ukraine. UNIAN. News agency. URL: <http://www.unian.net/ukr/news/371809ostanni-romantik-prezident-kachinskiy-ukrajina.html> (accessed 01.07.2020) [in Ukrainian].